

Chronić płazy przy drogach

Nie każdej publikacji z zakresu ochrony przyrody towarzyszą takie emocje oraz oczekiwania ze strony osób zajmujących się projektowaniem dróg i uwzględnieniem aspektów środowiskowych przy infrastrukturze drogowej. Już pierwsze dni po umieszczeniu [publikacji w wersji PDF](#) w Internecie pokazało skalę zainteresowania – ponad tysiąc pobrań pliku, dokonane w zasadzie bez żadnej reklamy, wyraźnie pokazuje, że ten temat jest istotny.

To pierwsza w Polsce publikacja, która zbiera doświadczenia z obserwacji krajowych oraz europejskich, w tym w dużej mierze zachodnich sąsiadów Polski. Poradnik w konkretny, rzeczowy sposób porządkuje wiedzę o ochronie płazów przy inwestycjach drogowych. Posiadanie tej wiedzy jest konieczne tym bardziej, jeśli uwzględnimy wielkość i poziom zaawansowania robót drogowych na terenie całego kraju. Te prace, trwające od kilku lat z rozmachem, planowane do kontynuacji w najbliższej i dalszej przyszłości, wpływają na stan populacji milionów płazów, setek stawów i oczek wodnych. A niewątpliwie ich wpływ jest negatywny.

„Poradnik ochrony płazów” to próba ocalenia wielu siedlisk tych zwierząt, dostosowania na nowo ich miejsc przebywania i rozrodu do warunków zmienionych ze względu na powstające drogi czy wreszcie stworzenia im szans przemieszczania się na drugą stronę trasy z wykorzystaniem specjalnych urządzeń (przejść dla zwierząt, obiektów naprowadzających).

Jedną z nielicznych wad poradnika jest moment publikacji. Stanowczo zbyt późny. Powinien on powstać przynajmniej kilka lat wcześniej – wtedy szansa na wdrożenie dobrych praktyk byłaby znacznie większa. Pretensje te trudno kierować jednak do autorów – tutaj „wina” za niezagospodarowany temat spada na państwowe służby ochrony przyrody. Innym problemem, na razie bardziej potencjalnym, jest to, czy zalecenia i wskazania zawarte w publikacji mają szansę na wprowadzenie w życie. Znając priorytety drogowców należy liczyć się z tym, że ich wdrażanie łatwe nie będzie, a czasem zapewne okaże się wręcz nierealne.

Krawężniki drogowe stanowią dla wielu płazów barierę trudną do pokonania. Fot. Radosław Ślusarczyk

Całość składa się z 11 rozdziałów, zawiera prawie 200 fotografii, rycin i tabel. Szczegółowo zaprezentowano: oddziaływanie dróg na płazy, planowanie działań związanych z ochroną płazów przy drogach, przejścia dla płazów, obiekty odwodnieniowe, działania kompensacyjne (zbiorniki zastępcze, ochrona i kształtowanie biotopów lądowych), ochronę płazów na etapie realizacji inwestycji drogowej i bieżącą kontrolę techniczną oraz eksploatację rozwiązań służących ochronie płazów.

Silną stroną poradnika są fotografie (bardzo różnorodne i ciekawe) oraz różnego rodzaju zastawienia zaprezentowane w tabelach i rycinach. Ukazują one np. problem śmiertelności płazów wskutek złego lub niedokładnego wykonania obiektów technicznych.

Płazy uwięzione w rowie umocnionym przy pomocy korytek krakowskich. Fot. Radosław Ślusarczyk

Już we wstępie autorzy napisali, że problemy dotyczące płazów są powszechne i dotyczą w zasadzie każdego odcinka drogi.

Bardzo szczegółowo omówiono tematykę przejść dla płazów – na kilkudziesięciu stronach przedstawiono wzorcowe rozwiązania, a także różne błędy, które ukazano konkretnie, za pomocą fotografii. Jeszcze przed kilkunastu laty przejścia były zupełnie nieobecne – dziś stają się częścią infrastruktury drogowej.

Równie szczegółowo opisano stałe ogrodzenia ochronne i ochronno-naprowadzające. Takie obiekty muszą skutecznie zabezpieczać wszystkie gatunki narażone na kolizje z pojazdami lub próbujące przedostawać się do obiektów odwodnieniowych, które mogą być dla nich pułapkami. Wszystkie ogrodzenia muszą spełniać różne kryteria – dotyczące wysokości, wielkości oczek, odgięcia górnej krawędzi ogrodzenia, zakopania, długości ogrodzenia, szczelności. Niezwykle ważne jest też to, z jakiego materiału są wykonane.

Ciekawym rozwiązaniem ratującym płazy od kolizji z drogami są ogrodzenia tymczasowe, które powinny być stosowane przy każdym placu budowy dróg kolidujących ze szlakami migracyjnymi czy obszarami siedliskowymi. Poradnik omawia lokalizację takich ogrodzeń, ich parametry i rodzaje materiału, z jakiego powinny być wykonane. Opisuje również typowe i istotne błędy projektowe i wykonawcze oraz w zakresie utrzymania takich ogrodzeń.

Wśród innych rozwiązań ograniczających śmiertelność płazów są ekrany akustyczne, ograniczanie prędkości jazdy na wybranych odcinkach dróg, a także takie, jak okresowe zamykanie dróg lokalnych – w Polsce w zasadzie niestosowane, za to spotykane i wdrażane np. w Niemczech.

Płazy uwięzione w studni. Fot. Marek Sołtysiak

W kwestii obiektów odwodnieniowych (zbiorniki retencyjne, osadniki, studnie i niecki, koryta cieków), które stanowią śmiertelną pułapkę dla płazów, autorzy przedstawili szczegółowo zagrożenia poszczególnych obiektów oraz argumenty przemawiające za ograniczeniem dostępu płazów do zbiorników.

W rozdziale o działaniach kompensujących skutki oddziaływania dróg na płazy wskazano na ważność zbiorników wodnych dla rozwoju płazów. Zanik takich zbiorników potrafi spowodować zagładę całej lokalnej populacji. Zjawisko zaniku zbiorników wodnych (nie przekraczających 1 ha) trwa od wielu lat – w XIX wieku w Wielkopolsce było 11068 zbiorników, natomiast pod koniec lat 60. XX w. już tylko 2490. Natomiast wzrost ilości zbiorników wodnych (co zaobserwowano na podstawie doświadczeń duńskich z lat 1981–1986) powoduje również rozwój liczebny populacji płazów.

Likwidacja zbiorników wodnych w pasie drogowym wymaga tworzenia zbiorników zastępczych – odpowiednio zlokalizowany i wykonany zbiornik zastępczy przyciąga większość płazów żyjących po tej samej stronie drogi. Muszą być one jednak utworzone przed rozpoczęciem budowy drogi. W książce zaprezentowano przykłady niewłaściwego wykonania zbiorników przy autostradzie A2 na odcinkach Świecko – Nowy Tomyśl oraz Stryków – Konotopa, a także przy obwodnicy Grodzca Śląskiego na drodze S-1. Doprowadziło to do zaniku całej populacji płazów.

Końcowe wskazówki dotyczą bieżącej eksploatacji obiektów służących płazom, w tym informacje na temat kontroli, drożności przepustów, poziomu wilgotności, szczelności połączeń, stabilności konstrukcji, czyszczenia rynien i krat wpadowych, wreszcie pielęgnacji roślinności (wykaszania jej wzdłuż ogrodzeń dla płazów) itp.

Dużą zaletą poradnika jest przygotowanie przez autorów na końcu każdego rozdziału zestawienia ważnych zasad, wskazanych do wdrożenia. Porządkują one tematy zaprezentowane wcześniej szczegółowo i pozwalają sprawnie korzystać z zawartości wydawnictwa.

Na wstępie stwierdziłem, że nie każdej książce z zakresu ochrony przyrody towarzyszą emocje. W przypadku „Poradnika ochrony płazów” wiążą się one z możliwym wpływem treści poradnika na wiele inwestycji infrastrukturalnych. Uwzględnienie wszystkich zaleceń i dobrych praktyk oznaczałoby zmuszenie drogowców do istotnych zmian przy projektowaniu obiektów drogowych lub przy drogach już istniejących. Z kolei takie działania przekładają się na ich koszt oraz na tempo inwestycji. W gorączce budowy dróg, uwzględniając dodatkowo absurdalny czynnik „zdażenia na Euro2012”, takie aspekty środowiskowe przy budowie dróg zdają się być przeszkodą. Są jednak koniecznością ze względu na wysokie wymagania środowiskowe Unii Europejskiej, a także jakość życia ludzi i środowiska.

Miejmy nadzieję, że zalecenia zawarte w poradniku uda się wdrożyć w jak największym stopniu, z korzyścią dla płazów i środowiska przyrodniczego. Inwestycje drogowe nie mogą dzisiaj powstawać bez uwzględnienia aspektów środowiskowych, w tym ochrony płazów.

Grzegorz Bożek

„Poradnik ochrony płazów. Ochrona dziko żyjących zwierząt w projektowaniu inwestycji drogowych. Problemy i dobre praktyki”, Rafał T. Kurek, Mariusz Rybacki, Marek Sołtysiak, Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, Bystra 2011, 164 strony.

[**Na naszej stronie wersja PDF**](#)